

نحوه استخراج و تنظیم اظهارنامه مالیاتی

مقدمه

اظهارنامه مالیاتی یکی از مهم‌ترین اسناد مالی در نظام مالیاتی کشور است. این سند، عملکرد مالی یک واحد اقتصادی را در بازه مشخصی (معمولاً یک‌ساله) نشان می‌دهد و شامل اطلاعاتی مثل درآمدها، هزینه‌ها، سود و زیان، دارایی‌ها و بدهی‌ها می‌شود. تنظیم صحیح اظهارنامه، نه تنها مانع اعمال جریمه و مشکلات قانونی می‌شود، بلکه گامی مهم در جهت شفافیت اقتصادی و برخورداری از معافیت‌ها و مشوق‌های مالیاتی به حساب می‌آید.

در این جزوه، با مراحل کامل استخراج، تنظیم، و ارسال اظهارنامه مالیاتی آشنا می‌شوید؛ همچنین نکات کلیدی و کاربردی برای جلوگیری از خطاهای رایج ارائه خواهد شد.

فهرست مطالب

1. تعریف اظهارنامه مالیاتی
2. اهمیت اظهارنامه در نظام مالیاتی کشور
3. انواع اظهارنامه‌ها و مهلت‌های قانونی
4. مدارک و مستندات مورد نیاز برای تنظیم اظهارنامه
5. آموزش ورود به سامانه مالیاتی
6. مراحل کامل ورود و ثبت اطلاعات
7. نکات کلیدی در ورود اطلاعات درآمد و هزینه
8. نحوه محاسبه مالیات و نرخ‌ها
9. معافیت‌ها و مشوق‌های مالیاتی
10. ثبت نهایی و دریافت کد رهگیری
11. تطبیق اظهارنامه با دفاتر و گزارش‌های فصلی
12. جرائم مالیاتی ناشی از تأخیر یا اشتباه
13. ابزارها و نرم‌افزارهای حسابداری مفید
14. چک‌لیست نهایی قبل از ارسال
15. جمع‌بندی و توصیه‌ها

1. تعریف اظهارنامه مالیاتی

اظهارنامه مالیاتی، گزارشی قانونی و رسمی است که توسط اشخاص حقیقی یا حقوقی تنظیم می‌شود تا سازمان امور مالیاتی را از وضعیت مالی و اقتصادی خود مطلع سازند. این سند، شامل تمام جزئیات درآمد، هزینه، سود، زیان، دارایی‌ها، بدهی‌ها، حقوق و دستمزد، استهلاک، قراردادهای و سایر موارد مالی است که در طول یک سال مالی اتفاق افتاده‌اند.

فرم اظهارنامه با توجه به نوع فعالیت (تجاری، خدماتی، تولیدی، پیمانکاری و...) و نوع شخصیت (حقیقی یا حقوقی) متفاوت است، ولی همه آن‌ها باید بر مبنای دفاتر قانونی و اطلاعات دقیق تنظیم شوند.

2. اهمیت اظهارنامه در نظام مالیاتی کشور

اظهارنامه مالیاتی، تنها مرجع رسمی برای تعیین مالیات عملکرد واحد اقتصادی محسوب می‌شود. چند مورد از مهم‌ترین دلایل اهمیت آن:

- شفاف‌سازی مالی: دولت از طریق اظهارنامه، به اطلاعات دقیقی درباره عملکرد مالی مؤدیان دسترسی پیدا می‌کند که برای بودجه‌ریزی، کنترل اقتصاد، و مبارزه با پولشویی حیاتی است.
- محاسبه صحیح مالیات: اگر اظهارنامه با دقت و طبق اسناد تنظیم شود، احتمال اختلاف با ممیزان کاهش می‌یابد.
- بهره‌مندی از معافیت‌ها: طبق قانون، شرط استفاده از معافیت‌ها، ارسال به‌موقع و صحیح اظهارنامه است.
- کاهش ریسک مالیاتی: عدم ارسال اظهارنامه یا ارسال ناقص، می‌تواند منجر به علی‌الرأس شدن، جریمه و حتی مسدود شدن حساب‌های بانکی شود.

3. انواع اظهارنامه‌ها و مهلت‌های قانونی

در نظام مالیاتی ایران، چند نوع اظهارنامه تعریف شده که هر کدام مهلت خاصی برای ارسال دارند:

◆ اظهارنامه اشخاص حقیقی

- مخصوص: صاحبان مشاغل، کسب و کارهای انفرادی، پزشکان، وکلا و...
- موعد ارسال: تا پایان خرداد ماه سال بعد از سال مالی.
- شامل: اطلاعات هویتی، درآمد مشاغل، هزینه‌ها، سود و زیان، لیست کارکنان، اجاره و...

◆ اظهارنامه اشخاص حقوقی

- مخصوص: شرکت‌ها و مؤسسات ثبت شده.
- موعد ارسال: تا چهار ماه پس از پایان سال مالی (مثلاً اگر سال مالی تا ۲۹ اسفند است، مهلت تا ۳۱ تیر خواهد بود).
- شامل: ترازنامه، سود و زیان، لیست بیمه، قراردادهای دفاتر قانونی و...

◆ اظهارنامه مالیات بر اجاره

- مخصوص: افرادی که ملک خود را اجاره داده‌اند.
- موعد ارسال: تا پایان تیرماه هر سال.
- مالیات آن بر اساس درآمد حاصل از اجاره ملک محاسبه می‌شود.

◆ اظهارنامه مالیات بر ارزش افزوده (فصلی)

- مخصوص: همه فعالان اقتصادی مشمول قانون ارزش افزوده.
- موعد ارسال: تا ۱۵ روز پس از پایان هر فصل.
- شامل: مجموع فروش‌ها و خریدهای مشمول ارزش افزوده، مالیات پرداختی و دریافتی.

4. مدارک و مستندات مورد نیاز برای تنظیم اظهارنامه مالیاتی

برای اینکه بتونی یک اظهارنامه دقیق، قابل دفاع و مطابق با قانون تنظیم کنی، باید از قبل تمامی مدارک و مستندات لازم رو جمع‌آوری کرده باشی. این مدارک به ممیز مالیاتی این اطمینان رو می‌ده که ارقام واردشده بر پایه مستندات واقعی هستن. موارد زیر جزو مدارک کلیدی هستن:

مدارک مورد نیاز اشخاص حقوقی (شرکت‌ها)

- صورت سود و زیان سالیانه
- ترازنامه (صورت وضعیت مالی)
- گزارش صورت جریان وجوه نقد (در صورت الزام قانونی)
- دفاتر قانونی (روزنامه و کل) مهر و امضا شده
- گزارش خرید و فروش فصلی (TTMS)
- لیست بیمه کارکنان و فیش‌های پرداخت‌شده
- فاکتورهای فروش و خرید
- رسیدهای بانکی، اسناد پرداخت، چک‌ها
- گزارش استهلاك دارایی‌ها (مطابق ماده ۱۴۹)
- قراردادهای اجاره‌نامه‌ها، و اسناد هزینه‌های جاری

مدارک مورد نیاز اشخاص حقیقی

- دفاتر درآمد و هزینه (موضوع ماده ۹۵ ق.م.م)
- فاکتورها و رسیدهای خرید و فروش
- گزارش درآمدهای نقدی و غیرنقدی
- قبض‌های مربوط به اجاره، هزینه‌های دفتری، خدمات و ...
- اطلاعات اموال، سرمایه‌گذاری‌ها و سود بانکی

▲ نکته مهم: هر هزینه‌ای که در اظهارنامه وارد می‌کنی، باید سند قابل استناد داشته باشه؛ در غیر این صورت ممیز می‌تونه اون رو رد کنه.

5. آموزش ورود به سامانه مالیاتی (tax.gov.ir)

برای ارسال اظهارنامه، باید وارد سامانه خدمات الکترونیکی سازمان امور مالیاتی کشور بشی. مراحل ورود به سامانه به این شکله:

مرحله ۱: ورود به سایت

- آدرس: www.tax.gov.ir
- وارد بخش خدمات الکترونیک مؤدیان مالیاتی بشو.

مرحله ۲: ورود به حساب کاربری

- برای اشخاص حقیقی: با کد ملی و رمز عبور
- برای اشخاص حقوقی: با شناسه ملی شرکت و رمز عبور
- اگر رمز عبورت رو فراموش کردی، از طریق گزینه «بازیابی رمز» اقدام کن یا از طریق دفاتر خدمات مالیاتی.

مرحله ۳: انتخاب نوع اظهارنامه

- اظهارنامه مالیات عملکرد اشخاص حقیقی
- اظهارنامه مالیات عملکرد اشخاص حقوقی
- اظهارنامه مالیات بر ارزش افزوده
- اظهارنامه مالیات اجاره املاک

مرحله ۴: انتخاب سال مالی و نوع فعالیت

- سال عملکرد مالی را مشخص کن (مثلاً سال ۱۴۰۳)
- نوع فعالیت: تولیدی، خدماتی، بازرگانی، پیمانکاری، ترکیبی و ...

امنیت ورود: توصیه می‌شود بعد از ورود به حساب، رمز عبور خودت رو تغییر بدی و به کسی ندی.

6. مراحل کامل ورود و ثبت اطلاعات در سامانه اظهارنامه مالیاتی

بعد از ورود موفق، فرآیند تنظیم اظهارنامه رو گام‌به‌گام به شکل زیر طی کن:

مرحله اول: اطلاعات هویتی

- نام کامل مؤدی / شرکت
- کد اقتصادی
- شماره ثبت (برای اشخاص حقوقی)
- نشانی محل فعالیت
- شماره تلفن، کد پستی، ایمیل
- نوع فعالیت (از لیست طبقه‌بندی شده)

مرحله دوم: ورود اطلاعات مالی

الف (درآمد‌ها

- مجموع فروش کالا یا خدمات
- سایر درآمد‌ها (سود بانکی، اجاره دریافتی، درآمد ارزی و...)
- درآمد غیرعملیاتی

ب (هزینه‌ها

- حقوق و دستمزد پرداختی
- هزینه اجاره، آب، برق، تلفن
- هزینه حمل‌ونقل، نگهداری و تعمیرات
- هزینه بیمه، مالیات ارزش افزوده، مالیات تکلیفی
- هزینه استهلاک دارایی‌ها (مطابق قانون)
- سایر هزینه‌های قابل قبول (مطابق ماده ۱۴۷ قانون مالیات‌ها)

مرحله سوم: محاسبه سود و زیان

- سود خالص = مجموع درآمد‌ها - مجموع هزینه‌ها
- اگر هزینه‌ها از درآمد بیشتر باشند، زیان ثبت می‌شود و به دوره‌های بعد منتقل می‌شود.

مرحله چهارم: محاسبه مالیات

- برای اشخاص حقوقی: ۲۵٪ سود مشمول مالیات
- برای اشخاص حقیقی: نرخ تصاعدی از ۱۵٪ تا ۳۵٪ بر اساس درآمد
- محاسبه مالیات قطعی، پیش‌پرداخت‌ها و مانده مالیات

مرحله پنجم: تأیید نهایی و ارسال

- قبل از ارسال نهایی، یک بار همه اطلاعات رو مرور کن.
- اگر همه چیز درست، روی ثبت نهایی کلیک کن.
- سامانه بهت یک کد رهگیری می‌ده؛ حتماً نگاهش دار چون سند ثبت اظهارنامه‌ته.

7. نکات کلیدی در ورود اطلاعات درآمد و هزینه در اظهارنامه

ورود اطلاعات مالی باید با دقت و بر اساس واقعیت و مستندات باشه، چون هر اشتباه یا ابهام ممکنه باعث رد دفاتر یا افزایش مالیات بشه. اینجا چند نکته کلیدی رو برات آوردم:

در مورد درآمدها:

- مستند بودن: تمام درآمدهایی که وارد می‌کنی باید فاکتور، رسید یا سند حسابداری معتبر داشته باشن.
- شناخت نوع درآمد: درآمد عملیاتی (مثل فروش کالا یا خدمات اصلی) با درآمد غیرعملیاتی (مثل سود سپرده بانکی یا فروش دارایی) تفکیک بشه.
- درآمد ارزی: اگر درآمد ارزی داری، باید بر اساس نرخ بانک مرکزی در تاریخ تحقق، تبدیل به ریال بشه.
- درآمد تحقق یافته: فقط درآمدهایی که واقعاً محقق شده‌اند (نه صرفاً ثبت شده) باید وارد بشن.

در مورد هزینه‌ها:

- قابلیت قبول مالیاتی: هزینه‌ها باید قابل قبول باشن؛ یعنی برای فعالیت مؤدی لازم و مستند باشن (مطابق ماده ۱۴۷ ق.م.م).
- مستندات رسمی: پرداختی‌ها باید از طریق سیستم بانکی یا چک قابل پیگیری انجام شده باشن. پرداخت نقدی بالای ۵ میلیون ریال معمولاً غیرقابل قبول می‌شه.
- هزینه‌های استهلاک: دارایی‌هایی مثل خودرو، کامپیوتر، دستگاه‌ها باید بر اساس جدول ماده ۱۴۹ مستهلک بشن.
- هزینه‌های غیرقابل قبول: جریمه‌ها، پرداخت‌های نامتعارف، هزینه‌های شخصی و خانوادگی قابل قبول نیستن.

8. نحوه محاسبه مالیات و نرخها

محاسبه مالیات بر اساس سود مشمول مالیات، نه صرفاً سود خالص دفاتر. سازمان امور مالیاتی ممکنه برخی هزینهها رو قبول نکنه یا تعدیلاتی روی درآمدها انجام بده. در اینجا روند کلی محاسبه رو آوردم:

1. تعیین سود یا زیان خالص

سود/زیان خالص = جمع درآمدها - جمع هزینههای قابل قبول

2. تعدیلات قانونی

- حذف هزینههای غیرقابل قبول
- اضافه کردن درآمدهای اعلام نشده
- کسر درآمدهای معاف (در صورت اثبات)

3. تعیین سود مشمول مالیات

4. نرخ مالیات عملکرد

نوع مؤدی	نرخ مالیات
اشخاص حقیقی	نرخ تصاعدی از ۱۵٪ تا ۳۵٪ بر اساس درآمد
اشخاص حقوقی	۲۵٪ سود مشمول مالیات
شرکتهای تولیدی	۲۰٪ (در صورت احراز شرایط)

مثال برای اشخاص حقیقی:

- درآمد تا ۱۰۰ میلیون تومان = ۱۵٪
- از ۱۰۰ تا ۲۵۰ میلیون = ۲۰٪
- بالاتر از ۲۵۰ میلیون = ۲۵٪ تا ۳۵٪

۵. کسر پیش پرداختها

- مالیات پرداخت شده در طول سال (مثلاً مالیات حقوق یا ارزش افزوده) از مبلغ نهایی کم می‌شود و مابه‌التفاوت باید پرداخت شود.

۹. معافیت‌ها و مشوق‌های مالیاتی

برای تشویق به سرمایه‌گذاری، توسعه مناطق محروم، اشتغال‌زایی و ... دولت معافیت‌ها و مشوق‌های مختلفی در نظر گرفته. این‌ها رو در اظهارنامه باید به‌درستی اعمال کنی:

انواع معافیت‌ها:

۱. معافیت ماده ۱۰۱ (اشخاص حقیقی)

- سقف معافیت سالانه مشخص می‌شود (مثلاً برای ۱۴۰۳ حدود ۱۲۰ میلیون تومان)
- برای مشاغل انفرادی و آزاد کاربرد دارد

۲. معافیت فعالیت‌های تولیدی

- شرکت‌های تولیدی که در مناطق خاص فعالیت می‌کنند، نرخ مالیات ۲۰٪ دارند.
- در برخی مناطق محروم، تا ۱۰ سال معافیت کامل مالیاتی دارند.

۳. معافیت صادراتی

- سود حاصل از صادرات کالاهای غیرنفتی و خدمات فنی مهندسی مشمول معافیت مالیاتی هستند.

۴. معافیت شرکت‌های دانش‌بنیان

- معافیت ۵ تا ۱۵ ساله بسته به سطح فعالیت فناورانه

۵. فعالیت‌های فرهنگی، ورزشی و آموزشی

- برخی فعالیت‌های فرهنگی (مثل نشر کتاب)، آموزشی، هنری، ورزشی معاف از مالیات هستند.

شرط استفاده از معافیت‌ها

- تنظیم و ارسال اظهارنامه در موعد قانونی
- ارائه دفاتر و اسناد کامل
- رعایت ماده ۱۶۹ مکرر (ارائه کد اقتصادی و معاملات فصلی)
- تسلیم گزارشات فصلی به موقع

10. ثبت نهایی اظهارنامه و دریافت کد رهگیری

وقتی تمام اطلاعات مالیاتی رو به درستی وارد کردی، باید اظهارنامه‌ات رو نهایی و ثبت کنی. ثبت نهایی یعنی تأیید کامل محتوا و ارسال رسمی اون به سازمان امور مالیاتی. بعد از ثبت، دیگه نمی‌تونی تغییری در اطلاعات بدی.

مراحل ثبت نهایی:

1. مرور کامل تمام صفحات اظهارنامه (اطلاعات هویتی، مالی، محاسبات)
2. بررسی مغایرت‌های احتمالی (خطاهای نمایش داده‌شده در سامانه)
3. کلیک روی دکمه “ثبت نهایی و ارسال”
4. دریافت “کد رهگیری ۱۵ رقمی” که اثبات ارسال اظهارنامه‌ست
5. ذخیره نسخه PDF اظهارنامه به‌عنوان نسخه بایگانی

یادت باشه: بدون کد رهگیری، اظهارنامه‌ای ثبت نشده تلقی می‌شه و ممکنه شامل جریمه عدم تسلیم بشی.

11. تطبیق اظهارنامه با دفاتر قانونی و گزارش‌های فصلی

یکی از نکات مهم بعد از ارسال اظهارنامه، تطابق اطلاعات اظهارشده با دفاتر قانونی (روزنامه و کل) و همچنین گزارشات فصلی خرید و فروش (TTMS) هست.

چرا این تطابق مهمه؟

- اگر مبلغ فروش در اظهارنامه کمتر از گزارش فصلی باشه، ممیز مالیاتی ممکنه ارقام رو اصلاح کنه و جریمه اعمال بشه.
- اگر هزینه‌ها در دفاتر ثبت شده باشن ولی سندی برای اون‌ها ارائه نشده، ممکنه رد بشن.

نکات مهم تطبیق:

- درآمدها و فروش: با گزارش‌های فصلی و قبض‌ها مطابقت داشته باشن
- هزینه‌ها: در دفاتر ثبت شده باشن و سند پشتوانه (فاکتور، رسید بانکی) داشته باشن
- ترازنامه: با دفتر کل و نرم‌افزار حسابداری منطبق باشه
- دارایی‌ها و بدهی‌ها: با مستندات (سند ملک، بدهی به بانک و...) همخوانی داشته باشه

12. جرائم مالیاتی مربوط به اظهارنامه

اگر اظهارنامه به‌موقع و صحیح ارسال نشده، ممکنه مشمول جریمه‌های سنگینی بشی. قانون مالیات‌های مستقیم برای تخلفات مختلف جریمه‌هایی تعیین کرده:

مهم‌ترین جرائم:

نوع تخلف	میزان جریمه
عدم تسلیم اظهارنامه در موعد	معادل ۳۰٪ مالیات متعلقه
تسلیم اظهارنامه ناقص یا خلاف واقع	۲۰٪ مالیات متعلقه
عدم ارائه دفاتر قانونی	رد دفاتر + ۲۰٪ جریمه

نوع تخلف	میزان جریمه
عدم پرداخت مالیات در موعد	۲.۵٪ مالیات به ازای هر ماه دیرکرد
کتمان درآمد یا هزینه‌سازی صوری	جریمه سنگین + تعقیب کیفری

توصیه: همیشه اظهارنامه را در موعد قانونی (تا پایان خرداد سال بعد) ارسال کن، حتی اگر درآمدی نداشتی.

13. چک لیست نهایی قبل از ارسال اظهارنامه

قبل از اینکه دکمه "ارسال نهایی" رو بزنی، این چک لیست رو مرور کن تا خیالت راحت باشه که هیچ موردی رو جا ننداختی:

وضعیت	آیتم بررسی
☐	تکمیل صحیح اطلاعات هویتی
☐	وارد کردن کامل درآمدها با اسناد پشتیبان
☐	ثبت هزینه‌های قابل قبول با مدارک رسمی
☐	بررسی سود و زیان دقیق
☐	محاسبه مالیات بر اساس نرخ‌های قانونی
☐	اعمال معافیت‌ها (در صورت واجد شرایط بودن)
☐	مطابقت اطلاعات با دفاتر و گزارش‌های فصلی
☐	دریافت نسخه پشتیبان PDF اظهارنامه
☐	دریافت و ذخیره کد رهگیری

توصیه آخر: همیشه یک نسخه چاپی از اظهارنامه به همراه مستندات مالی در بایگانی شرکت نگه دار، تا در صورت رسیدگی مالیاتی، آمادگی کامل داشته باشی.

14. جمع بندی نهایی

اظهارنامه مالیاتی یکی از مهم ترین گزارش هایی است که کسب و کارها و اشخاص حقیقی باید سالانه به سازمان امور مالیاتی ارائه دهند. این گزارش نه تنها نشان دهنده عملکرد مالی شماست، بلکه مبنای اصلی محاسبه مالیات نیز به شمار می آید.

در این جزوه یاد گرفتیم که:

- اظهارنامه باید در زمان قانونی (تا پایان خرداد ماه) تسلیم شود.
- اطلاعات وارد شده باید دقیق، مستند و مطابق دفاتر قانونی باشد.
- معافیت ها و مشوق های مالیاتی را می توان با رعایت ضوابط قانونی در اظهارنامه اعمال کرد.
- عدم تسلیم به موقع یا درج اطلاعات اشتباه می تواند منجر به جریمه های سنگین شود.
- بررسی و تطبیق نهایی اظهارنامه با دفاتر و گزارش های فصلی نقش مهمی در کاهش ریسک مالیاتی دارد.

15. منابع و پیشنهادهای یادگیری بیشتر

اگر می خواهی مهارتت در زمینه مالیات بیشتر بشه، این منابع خیلی کمکت می کنن:

- [سازمان امور مالیاتی کشور](#) – سامانه اصلی برای ثبت اظهارنامه و قوانین
- کتاب قانون مالیات های مستقیم با اصلاحیه های جدید
- دستورالعمل های اجرایی سازمان امور مالیاتی (قابل دانلود از سایت سازمان)

دوره‌های آموزشی پیشنهادی:

- دوره‌های مالیاتی در سایت‌های معتبر مثل:
 - آریا تهران
 - حسابداران خبره
 - فرادرس (برای مفاهیم تئوری)
 - مکتب‌خونه

ابزارهای کاربردی:

- نرم‌افزارهای حسابداری مثل سپیدار، هلو، محک، و تدبیر که امکان استخراج گزارش‌های لازم برای اظهارنامه رو دارن
- سامانه مودیان و پایانه فروشگاهی برای ثبت معاملات
- فایل اکسل مخصوص محاسبه مالیات عملکرد و سود مشمول مالیات

توصیه‌های حرفه‌ای:

- همیشه یک حسابدار با تجربه در کنارت داشته باش، مخصوصاً اگر کسب‌وکار ت رشد کرده
- از اطلاعات غلط یا ناقص پرهیز کن، چون ممیزها به راحتی اعداد ساختگی یا اغراق شده رو تشخیص می‌دن
- اگر در استفاده از نرم‌افزارها یا سامانه‌ها مشکل داشتی، از پشتیبانی رسمی سازمان استفاده کن